

Förskollärarens erfarenheter av språkutveckling vid måltid i förskoleklassen

Anna Albinsson

**Examensarbete 15 hp
Läraryrket
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2022**

Arbetets art: Examensarbete 15 hp, Lärarprogrammet

Titel: Förskollärarens erfarenheter av språkutveckling vid måltid i förskoleklassen

Engelsk titel: The preschool teachers' experiences of language development during mealtime in the preschool classes

Sidantal: 40

Författare: Anna Albinsson

Examinator: Johan Gross

Datum: juni 2022

Sammanfattning

Bakgrund: Elever ska erbjudas goda möjligheter till utvecklingen av ett rikt och varierat språk enligt läroplanen. Trots det visar forskningen att den pedagogiska verksamheten inte förmår att prioritera barnens språkliga behov. Språkutveckling under måltid visar sig vara mindre beforskat i förskoleklassen än i förskolan. Måltiden beskrivs samtidigt som en unik och betydelsefull stund för barnets språk. Det är därför av intresse att få mer kunskap om förskollärarens erfarenheter av det pedagogiska arbetssättet vid måltiden i förskoleklassen.

Syfte: Studiens syfte är att beslysa förskollärares erfarenheter av att använda måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen.

Metod: Studiens design utgår från kvalitativ och induktiv ansats med sex semistrukturerade intervjuer genom tematisk analys. Studiens frågeställningar grundas i ett sociokulturellt perspektiv med teoretisk utgångspunkt i scaffolding och den proximala utvecklingszonen.

Resultat: I resultatet framkom två teman, språkutvecklande rutiner och strategier för språkutveckling. Av dessa två teman framkom totalt sex subteman. Resultatet visar betydelsen av rutiner och strategier för att använda måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen. De rutiner som var språkutvecklande vid måltiden var att förskolläraren är vägledande vid måltid, att de kan hantera en tidsbirst och att de har förmåga att träna för att lära. De strategier som framkom för språkutvecklingen var att förskolläraren kunde tillhandahålla stimulerande samtalsämnen och vara ett stöd i samtal genom lekfulla arbetssätt.

Innehåll

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	2
Bakgrund	2
Forskningsöversikt	3
Pedagogisk måltid	3
Språkstimulerade arbetsätt	6
Teoretiska utgångspunkter	8
Sociokulturellt perspektiv.....	9
Scaffolding	9
Den proximala utvecklingszonen	10
Metod	11
Urval.....	11
Genomförande	12
Analys.....	13
Etiska ställningstagande	14
Metoddiskussion.....	14
Resultat.....	16
Språkutvecklande rutiner.....	17
Strategier för språkutveckling	20
Diskussion	25
Resultatdiskussion	25
Slutsatser	28
Förslag på vidare forskning.....	28
Referenser.....	29
Bilaga I	
Bilaga II	

Inledning

I Barnkonventionen artikel 29 (UNICEF Sverige, 1989) betonas barns rätt till sitt språk. Det handlar både om språk för att göra sin röst hörd och om barnets kulturella värde. Skolverket (2017) betonar språkets relevans i barnets sociala tillvaro med fokus på skolvistelsen. För att främja språkutvecklingen krävs att undervisningen är meningsfull och uppnår en interaktion med språklig stöttning. Allt pedagogiskt arbete som genomförs i verksamheten ska vara språkutvecklande. För att nå en hög kvalitet ska det pedagogiska innehållet gemensamt arbetas fram i verksamheten med grund i forskning och beprövad erfarenhet. Förskolan har en viktig roll med att sätta språket i ett sociokulturellt perspektiv för att främja barnets språkliga kunskaper till att förstå och sätta ord på sin omvärld (Skolverket, 2017).

Barns deltagande i förskola har en stor betydelse för språkutvecklingen. De barn som gått i förskolan har i allmänhet bättre språkliga färdigheter och de når ett högre resultat i senare skolgång. De språkliga kunskaperna kan vara begränsande hos de barn vars vårdnadshavare talar ett annat språk än svenska i hemmet, därför är tiden i förskolan betydelsefull för deras språkutveckling i det svenska språket. Skolplikten för barn börjar gälla först hösten det kalenderår de fyller sex år vilket innebär att alla har olika förmågor och språkliga erfarenheter när de börjar förskoleklassen beroende på om de har och hur länge de gått i förskolan (SOU 2020:67).

Flera av förskolebarnen tillbringar de flesta av sina måltider i förskolan så som frukost, lunch och mellanmål vilket i sig betonar vikten av pedagogiken vid måltid. Genom att se måltiden som ett lärtillfälle kan den stimulera barnens språkutveckling (Livsmedelsverket, 2019). Elever ska ges kunskap om betydelsen av den gemenskap som måltiden genererar, måltiden nämns i läroplanen för elever i åk 1 till åk 6 (*Läroplanen för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet* [Lgr11], 2019). Den nämns inte i delen som riktar sig till förskoleklassen. I läroplanen för förskolan (*Läroplanen för förskolan* [Lpfö18], 2019) förekommer måltiden en gång inom avsnittet hållbar utveckling, i övrigt finns inga riktlinjer eller mål utifrån måltiden. Däremot beskrivs i både förskolan och förskoleklassens läroplan att verksamhetens uppdrag är att varje barn ska ges förutsättningar till att utveckla sitt modersmål och det svenska språket. De ska också ges möjlighet att utveckla sin föreställningsförmåga men också sin förmågan att fantisera, reflektera, lyssna, kommunicera och leka med ord. Dessutom ska de stimuleras till ett varierat ordförråd och talspråk (Lgr11, 2019; Lpfö18, 2019).

Den pedagogiska verksamheten utmanas vid barns språkuveckling. När användningen av rutiner och strategier brister får det konsekvenser för barnens språkutveckling. Måltider som lärtillfälle är väl studerat men fokuserar till stor del på små barns måltidsaktivitet (Dwyer & Harbaugh, 2020; Kultti, 2012; Johansson & Pramling Samuelsson, 2006). Däremot är det mindre studerat på elever i förskoleklass vid måltidsaktivitet. För att stödja språkutveckling för elever i förskoleklassen förefaller det vara betydelsefullt att få mer kunskap om förskollärares erfarenheter av rutiner och strategier vid måltider.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att belysa förskollärares erfarenheter av att använda måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen.

Frågeställningar:

- Vilka rutiner anser förskollärarna är språkutvecklande vid måltid?
- Vilka språkutvecklande strategier används vid måltid?

Bakgrund

Nedan förklaras begreppen *språkutveckling*, *rutiner och strategier* som antas ha betydelse för elevers språkutveckling i förskoleklassen vid måltid. Språkutveckling kommer i denna studie att vara centralt. Språkutveckling kommer att beskrivas som ett paraplybegrepp som innehåller en rad olika begrepp för att definiera det specifika området språkutveckling. *Språkfärdighet* som bland annat handlar om vokabulärutvecklingen även benämnt ordförrådet enligt Rowe m.fl. (2012). *Språklig medvetenhet* handlar om barnets förståelse och sätt att hantera sina språkliga kunskaper (Lundberg m.fl., 1988; Rowe m.fl., 2012). *Kommunikationsutveckling* betyder förmågan att kunna berätta med både tal- och begrepps-förståelse (Brodin & Renblad, 2020). *Språkinläring* är sättet barnet lär in språket (Kultti, 2012). *Multimodal kommunikation* beskrivs av Samuelsson (2021) som en kroppslig kommunikation genom gester och imitation.

Rutin vid måltid avses i denna studie handla om olika moment som är språkutvecklande. Det handlar om ordförrådet, berättandet och förståelse. Under måltiden kan det ske i form av ordförrådet relaterat till måltiden, kunna benämna maten, tallrik och bestick, kunna föra ett samtal vid bordet eller momentet när barnet hämtar maten i matsalen. Med språkfrämjande strategier avses i denna studie handla om de olika arbetssätt som förskollärarna använder för att arbeta med språkutvecklingen. Det kan handla om scaffolding, estetiska uttryckssätt eller modeller som Bornholmsmodellen. Hur förskollärarna arbetar för att stödja och främja språkutvecklingen hos barnen kommer även att beröras utifrån språksvaga eller flerspråkiga barn. Därmed kommer språksvaga och flerspråkiga barn inte att vara en central del i studiens syfte och frågeställningar utan ett sätt för att ge en mer samlad bild av hur förskolläraren arbetar språkutvecklande med alla barnen.

Forskningsöversikt

Forskningsöversikten innehåller studerade perspektiv på måltiden så som *pedagogisk måltid* och *språkstimulerande arbetssätt*.

Pedagogisk måltid

Pedagogisk måltid definieras som en abstrakt händelse som utgör ett undervisningstillfälle där barn utvecklar kunskap om mat och måltid enligt Persson Osowski m.fl. (2013). De menar att den pedagogiska måltiden praktiseras i skol- och förskolemiljö med fokus på vilken roll och hur förskolläraren integrerar med barnen. Graden av interaktion varierar och utgår ifrån tre olika roller. Den första är den sällskapliga rollen som innebär att skollunchen blir ett socialt tillfälle, den andra är den pedagogiska rollen med målet att utbilda barnen och den tredje är den undvikande lärarrollen som gör att måltiden inte blir pedagogisk. I deras studie framkom att när rutiner och regler tillämpas blir barnen belönade för gott uppförande eller tillrättavisade vid opassande uppförande. Den undvikande lärarrollen handlade om att utbilda och det visar sig vara den mest förekommande rollen där läraren integrerade med barnen på en mellannivå och fokuserade på att utbilda barnen allmänt om mat och måltider. Deras slutsats är vilka konsekvenser interaktionen får vid ett vidmakthållande av respektive roll och vad det innebär för barns språkutveckling. Även Kultti (2014) lyfter betydelsen av didaktiskt handledning för den verbala interaktionen. Hon menar att upprepning i den verbala interaktionen och den generella strukturen samt organiseringen av måltiderna har effekt när barnen lärt sig rutiner.

Det handlar framförallt om att stödja flerspråkiga barns språkutveckling, deltagande och kommunikation. I hennes studie framkom att utveckling och lärande möjliggörs genom måltidsinteraktion vid sociala tillfällen.

Didaktisk handledning kan jämföras med förskollärarens arbete med samberättelser vid måltid menar Ødegaard (2007). Samberättelser innebär att förskolläraren påbörjar berättandet och bjuder in barnen till att berätta vad som kommer härnäst och på så vis konstrueras en berättelse tillsammans. Samberättelsen har en god kvalitet i det didaktiska arbetet men författaren menar att det inte är vanligt att förskolläraren genomför längre samtal med barnen. Dessutom visar resultatet att lärarnas arbete inte är bundet till undervisningsplanen vilket i sin tur ger en större frihet till samtal. Johansson och Pramling Samuelsson (2006) har också studerat måltiden i förskolan och de menar att måltiden är en viktig pedagogisk aktivitet för kommunikationen, även om ätandet hamnar i fokus under måltiden. Ødegaard (2007) menar att beteende, omsorg och lärande är huvuddelen i kommunikationen. Det handlar om barnets upplevelser under måltiden där samberättelser blir ett didaktiskt projekt. Både konkreta och aktuella ämnen kan uppstå under diskussioner med barn i deras tidiga språkupplevelser. Det kan handla om ett ämne kopplat till måltiden i sig eller mindre relevanta ämnen som styrs av förskolläraren vilket gör vissa ämnen mer meningsfulla medan andra ignoreras. Barnets förståelse för hur man lär sig ett språk styr också de kulturella värderingarna i samtalet så som vilka ämnen som skapar mening och vad som är värt att prata om. Den utökande kommunikationen som genereras genom samtal om varierande ämnen är viktiga eftersom de väcker tankar utanför den faktiska situationen. Vygotsky (1978) anser att barnet gradvis utvecklar sin abstraktionsförmåga och på så sätt blir samtalen under måltiden pedagogiskt relevanta för barnets språkutveckling. Förskolläraren anpassar sitt didaktiska arbete till barnens intressen men att det finns begränsningar för att gå utanför den kunskap barnen besitter. Under samberättelsen tas initiativ av den kulturella agendan och därmed påverkas den dagliga läroplanen. Ødegaard (2007) ifrågasätter hur förskolläraren ses som en representant för kultur när arbetet anpassas utifrån förväntningar på barnen som i sin tur blir kulturadapter.

Samtal vid måltid i förskolan om hur ätandet ringar in lek och konversation har undersökts av Holmes (2011). Han menar att barn i första hand konverserar med varandra om dagliga händelser, familj och mat. Samtalet mellan barn och vuxen innehåller frågor om hjälp och där är frågorna dominerande från pojkar. Flickor konverserade över lag mer med andra barn. Deras samtal handlade om familj, mat och dagliga aktiviteter så som att promenera med hunden.

Pojkars samtal däremot innehåller mer om lek med maten, skämt och språklekar. Gest m.fl. (2006) har observerat förskollärarnas barnstyrda samtal i förskoleklassen under måltiden och jämfört med den fria leken. De fann inte någon skillnad i de olika sammanhangen i det barnriktade samtalet. Under den fria leken förekom mer låtsasprat jämfört med måltiden där dekontextualiserat samtal och kvaliteten av det emotionella bemötandet var vanligast. Dekontextualiserat samtal innebär att det som sägs inte har något att göra med vad som pågår här och nu och det är vanligt förekommande i den tidiga språkutvecklingen. Dessutom krävs kvalitet i det emotionella bemötandet som handlar om förskollärarens förmåga att läsa av barnets emotionella stadié och bemöta dem på ett bästa sätt. Resultatet pekar på betydelsen av förskollärarens förmåga att känna igen när de kan gå in och utmana samtalet för att stimulera språkutvecklingen i de olika rutinmiljöerna.

En måltid i verksamhet med hög kvalitet beskrivs enligt Kultti (2012) bestå av ett nyanserat och rikt talspråk med utvecklande samtal med utgångspunkt i nuet men som även överskrider till andra situationer. Hon anser att måltid över lag ska ha en tillåtande atmosfär, öppenhet, inflytande och självständighet där barnen erbjuds möjlighet till samtal barnen emellan och med en vuxen. Det är även betydelsefullt att barnen får uttrycka vad och hur mycket de vill äta, det skapar en diskussion om måltidens innehåll i sig. Måltidsaktiviteten kan se olika ut men det viktigaste är att ge barnen utrymme för sina självständiga val och att maten serveras på ett sätt som stärker förutsättningarna för barnen att ta mat själva. Dessutom handlar det om i detta sammanhang att möjliggöra barnens språkutveckling genom att stimulera dem till att benämna maten med dess rätta ord.

Det finns en variation av hur mycket stöd läraren ger under skoldagen som stimulerar ordförrådsutvecklingen enligt Dwyer och Harbaugh (2020). De fann i sin studie att aktivitetsmiljöer så som måltid och fri lek ges minimalt stöd vilket blir en fråga om hur högkvalitativt stöd för ordförrådsutvecklingen ska uppnås. Ett antagande görs om förskollärarna har ett likvärdigt och rutinbaserat arbetssätt i samtliga aktivitetmiljöer kan de minska skillnaderna i stöttningen. Forskarna problematiserar utfallet av variationen men konstaterar att det inte finns något mönster utan mer forskning behövs. Early m.fl. (2010) stärker evidensen av lågt pedagogiskt stöd under måltid i förskoleklassen. De fann att i sin studie att 87% av tiden i måltid och övergångar i förskolans aktivitetmiljö och rutiner saknade någon form av skolbaserat lärande. Enligt Rowe m.fl. (2012) är ordkunskap ett av de områden inom språkutveckling som visar sig vara bristfälligt hos fler barn. De beskriver att

vokabulärutveckling sker i olika takt hos barn, genom en kartläggning av en tidig vokabulär utveckling kan förskollärarens arbete och förmåga anpassas utifrån det enskilda barnets behov. Språkutvecklingen av ordförrådet genereras om barn vid upprepande tillfällen erbjuds och deltar i lyhörda, stödjande och rika språkmiljöer. Stimulering av ordförrådet sker dagligen och rutinmässigt men genom en medvetenhet kan den öka exempelvis genom att förskolläraren använder ett varierat språkbruk för att benämna och för att berika den vokabuläratillväxten. Rowe m.fl. (2012) lyfter miljön och den sociala interaktionens mening för den tidiga språkutvecklingen där barnets vokabuläratillväxt påverkas av omgivning där de fann att även föräldrar och familj spelar en viktig roll.

Språkstimulerade arbetssätt

Förskollärare använder scaffolding som ett stimulerande arbetssätt för att stödja språkutvecklingen hos flerspråkiga barn och bemöta varje barn där de befinner sig i sin proximala utvecklingszon visar Puskas (2016) i sin studie. Han menar att det krävs förtroende mellan lärare och barn samt god förmåga att identifiera barnets proximala utvecklingszon. I samspel med andra barn eller vuxna utvecklas barnets handlingskraft som blir till en strategi för den sociokulturella miljön. Det visar att det sociala samspelet kan stimuleras av miljö och språkutveckling. Ytterligare ett perspektiv som har betydelse för den sociokulturella miljön är modersmålsinlärning och vårdnadshavarnas syn på språkutvecklingen menar Schwartz m.fl. (2011). Deras studie visar att det är viktigt för språkutvecklingen att barn kan bibehålla sitt modersmål. Det framkom att vårdnadshavarna vill att barnen ska behålla sitt modersmål men även lära sig det språk som talas på förskolan. Modersmålet beskrevs vara viktigast utifrån de sociala och kulturella aspekterna. De menar att en fortsatt utveckling av modersmålet har en viktig funktion vad gäller barnets kulturella och sociala utveckling. Vårdnadshavarnas strategi är att prata och träna modersmålet i hemmet samt parallellt motivera och uppmuntra förskolans språk för att på så sätt främja den sociokulturella integrationen med värdlandet. Bowyer-Carne m.fl. (2017) har studerat begreppsförståelsen och deras resultat pekar på att den var starkare hos flerspråkiga barn än enspråkiga. Det kan jämföras med Quay (2010) som i sin studie visade att barnen till 90% under dagen använde sig av förskolespråk snarare än sina hemspråk. Miljön är avgörande i barnets språkutvecklingsprocess när de anpassar sig till majoritetsspråket. Hon menar även att barnets starkaste språk inte behöver vara föräldrarnas språk och det gör att det blir viktigt att med språklig stimulans från de andra barnen.

Kultti (2012) anser att förskolemiljön har betydelse för språkutvecklingen genom lärarledda gruppaktiviteter och barninitierade lekaktiviteter så som måltids-, lek-, sago- och sångstunder. Inlärningsförhållandet har betydelse för att förskolan ska kunna stödja flerspråkiga barns deltagande i aktiviteter och utveckling av kommunikation samt språk. Det innebär att förskolläraren har ett stöttande arbetssätt som utgår från barnets befintliga språkliga kunskaper för att utmana dem vidare. Fysiska artefakter och lekmaterial kan skapa förutsättningar för barns språkutveckling. Med artefakter och lekmaterial menas rekvisitan exempelvis när barnen lekte sjukhus sattes madrasser upp som väggar för att begränsa lekutrymmet i ett stort rum. Aktiviteter är regelbundna med återkommande mönster med rumslig och social organisation. Hos de flerspråkiga barnen användes inte barnens modersmål utan svenska var det dominerande kommunikationsspråket. Quay (2010) menar att barn redan i tidiga ålder kan skilja vilket språk som ska användas utifrån sammanhanget. Enligt Kultti (2012) är inte barns begränsande språkkunskaper ett hinder för deltagande eftersom resurser utöver verbal kommunikation erbjuds såsom upprepande handlingar, engagemang i musik och användning av rekvisita.

Barns kommunikativa resurser kan stimuleras med sångaktiviteter genom gester, texter, rytm, artefakter och möjlighet till repetition. Förmågor utvecklas inom gemenskap och deltagande som genererar ytterligare språktillfällen. Multimodal kommunikation som utgår från ett sociokulturellt perspektiv genom imitation och gester i förskolans strategier blir ett stöd i flerspråkiga barns förståelse för det sociala samspelet (Samuelsson, 2021). Miljön och kommunikationen mellan barn och förskollärare är viktigt i lärandemiljön i verksamheten menar Kultti (2013). Den multimodala kommunikationen är en effektiv strategi för språkutvecklingen när barnen lär sig fler uttryck och nya ord i förhållande till traditionell högläsning (Ionescu & Ilie, 2018). Upprepning, miljö och ett lekfullt språkbruk bidrar till en ökad andraspråkutveckling hos barnen. Måltider erbjuder repetition och rum för multimodal kommunikation vilket skapar scaffolding för barns språk, det stärks av Kultti (2013) som menar att strategierna i förskolan är ett stöd för att förstå det sociala samspelet vid måltid som är värdefullt för att stödja språkutvecklingen. Högläsning och berättande som strategi för språkutvecklingen har Brodin och Renblad (2020) studerat. De menar att allt fler barn i förskolan har tal- och språkförseningar och efterfrågan av stöd är därför stort. I deras studie framkom att berättande och högläsning användes kontinuerligt och aktiviteten bidrog till utveckling av begrepp och tal. Det krävs att förskolläraren prioriterar och genomför en väl planerad högläsning.

Interventionsstrategier för barns språkutveckling beskrivs av Bradley och Reinking (2011) kan användas för att öka både kvalitet och kvantitet av språkinteraktioner i förskoleklassen. Med interventionsstrategi menas förskollärarens stimulerande arbetssätt för att möjliggöra det tänkta slutmålet för barnen. Strategierna introducerades under måltid, bokdelning och halvstrukturerad gruppaktivitet. De är effektivast under bokdelning och måltiden mellan barn och lärare. Förskollärarens mönster av språkinteraktion med barn är svåra att förändra i helgrupp. Däremot visar sig läroplan och inövade rutiner inte var tillräckligt utformade för interventionerna. Det kräver att förskolläraren integrerar strategier som syftar till förbättring av språkinteraktionen mellan barn och lärare. Det är i linje med Quay (2010) som menar att det inte går att beskriva den optimala kommunikationen inom språkutvecklingen genom enbart kvantitativt eller enbart kvalitativt metoder utan båda måste beaktas. Barnen använder gester som strategi för att komplettera sin kommunikation i förskolan, strategin beskrivs som omedveten från barnets sida. Kjeldsen (2019) beskriver att pedagogiska interventioner i tidig ålder är viktiga för språkutvecklingen som i sin avhandling presenterar Bornholmsmodellen av Lundberg m.fl. (1988). Det framgår att när Bornholmsmodellen används som en strategi i förskoleklassen kan antalet barn med språksvårigheter minska inför att de ska börja årskurs ett.

Estetiska uttrycksätt är ett arbetssätt för att skapa ett intresseväckande och lustfyllt lärande. Genom att arbeta med flera olika sinnesuttryck ges de språksvaga och flerspråkiga barnen ett stöd i den språkliga förståelsen där exempelvis bild, musik och kroppsspråk kan användas för att förtydliga undervisningen och på så sätt stimulera fantasin och föreställningsförmågan (Ehrlin, 2012). Vygotskij (1995) beskriver fantasin som centralt inom estetiken där innehållet skapar förutsättningar till byggandet av fiktiva bilder i barnets huvud. Forsberg Ahlcrona (2016) menar att de kreativa handlingarna i barn och vuxnas kunskaper och kompetenser i estetiken kräver ett samskapande och samspel. Vygotskij (1995) menar att barns fantasi kräver erfarenheter och därmed är det viktigt att deras erfarenhet ständigt skapas, stimuleras och växer. Förskolläraren förväntas arbeta kreativt och förhålla sig till barnets förmåga att fantisera. Under måltiden kan det vara en strategi att arbeta med en stimulerande rekvisita för att stödja barnet vidare i sin språkutveckling.

Teoretiska utgångspunkter

Den teoretiska utgångspunkten i studien är ett sociokulturellt perspektiv. De teoretiska begreppen som används är scaffolding och den proximala utvecklingszonen.

Sociokulturellt perspektiv

Det sociokulturella perspektivet tankar om språk, utveckling och lärande. Det handlar om barns utveckling ur både ett sociokulturellt och biologiskt perspektiv där fokus är att utforska hur samverkan av båda dimensionerna hos barn gestaltar sig. Lärande skapas genom sammanhang där läraren ger möjligheter till barnen att lära sig på flera olika sätt (Vygotsky, 1978). Det kan beskrivas som att lärande sker tillsammans med andra barn och vuxna genom en aktivitet så som måltiden. Barn kommunicerar med sin omvärld genom tal- och skriftspråk som gör att de kan kommunicera med omvärlden och skapa en gemensam förståelse tillsammans med andra (Säljö, 2017). Enligt det sociokulturella perspektivet uppstår kunskap tillsammans med andra i sociala sammanhang. Det betyder att genom interaktion med andra utvecklas nya erfarenheter och kunskaper. Förskollärarna skapar på så sätt en förståelse för barnens lärande genom att observera deras handlingar. Medierande redskap är en annan central del inom sociokulturellt perspektiv och det handlar om ett flexibelt teckensystem som människan använder som redskap i språket för att nå en djupare förståelse (Vygotsky, 1978). Det innebär att uttrycka sig med bilder och att kommunicera med dem som ett komplement i barnets språkutveckling (Säljö, 2017).

Barn utvecklar sitt tänkande genom att kommunicera med andra människor menar Vygotskij (2001). Barn är socialt orienterade redan från början där språket bidrar till att de kan kommunicera med andra människor och därmed utveckla sitt språk och tänkandet. Kommunikation och samspel blir därmed grunden till utveckling av både språk och tänkande. Begreppsförståelsen utvecklas genom konkreta erfarenheter som barnen får av situationer och föremål i sin omgivning. Det kan förklaras som att orden har en utsida som får en betydelse i sammanhanget och en insida som relaterar till innebörden av ordet. Ordets innebörd beskrivs som den personliga uppfattningen medan betydelsen av ordet handlar om det sociala och kollektiva sammanhanget. Det innebär att barnen lär sig ordens innebörd och betydelse under det sociala samspelet med andra människor. Vilket gör att kommunikationen i samspelet med andra blir centralt för barnets språkutveckling när de görs delaktiga i omgivningens förklaringar och tolkningar av olika företeelser.

Scaffolding

Begreppet scaffolding beskrivs av Säljö (2017) som centralt inom det sociokulturella perspektivet och innebär att den kunnige bygger upp meningarna gradvis för barnet. Genom att lägga till ord för ord byggs meningen upp likt en byggställning där man tar en del i taget. I den

svenska översättningen går termen under översättningen stöttning/byggnadsställning men i denna studie kommer scaffolding användas. Det betyder att den kunnige ger mycket stöd till en början men med tiden avtar det för att den lärande ska behärska förmågan på egen hand. Processen påvisar hur det sociokulturella perspektivet ser på samspel och lärande. Det innebär att den lärande har approprierat kunskapen som den kunnige personen förmedlat utifrån den lärandes proximala utvecklingszon (Vygotsky, 1978). Det kräver en viss förmåga hos den lärande som ställs inför en utmaning. Därmed kan den kunnige överföra sin kunskap och processen scaffolding blir till användning (Säljö, 2017). Begreppet blir aktuellt i måltidssituationen när förskolläraren använder måltiden som ett medierande redskap där scaffolding nyttjas för att utmana och stödja barnet i sin språkutveckling.

Den proximala utvecklingszonen

Den proximala utvecklingszonen tar sin utgångspunkt i ett sociokulturellt perspektiv där förhållandet mellan individen och den sociala kontexten genererar lärande och utveckling (Vygotsky, 1978). Det handlar om skillnaden om vad barnet kan idag och den potential till utveckling som kan utvecklas med hjälp av lärarens stöd eller i samspel med andra som redan besitter lite mer kunskap än barnet i fråga (Säljö, 2017). Lärandet ska ta sin utgångspunkt och möta barnets befintliga utvecklingsnivå (Vygotsky, 1978). Utvecklingsprocessen beskrivs i två olika nivåer. Den första är den befintliga utvecklingsnivån med den kunskap som barnet i nuläget förstår och kan. Vygotsky (1978) menar att barnets utveckling och lärande normalt testas för att förstå vart barnet befinner sig och klarar av. Men han menar i stället att barnets utveckling ska mätas utifrån vad de klarar av med stöd från en kunnigare person, eftersom det bidrar med en tydligare indikation på vad barnet klarar av och därmed en bättre bild av utvecklingen. Den proximala utvecklingszonen är det avstånd som finns mellan barnets befintliga förmåga och det den klarar av med stöttning från en lärande. Dessutom betonar Vygotsky (1978) aktsamheten för att inte göra det för svårt eftersom det kan resultera i att barnet ger upp. Begreppet är aktuellt för studien med förskolläraren som den mer kunniga personen under måltiden och som finns där för att stötta samt utmana barnet i sin språkutveckling.

Metod

En kvalitativ semistrukturerad intervjustudie genomfördes för att samla in förskollärarnas tankar och erfarenheter samt föreställningar kring barns språkutveckling, analysen av intervjuerna gjordes sedan för att belysa deras erfarenheter. Kvalitativ metod innebär att studera social interaktion och hur samhällsliga fenomen skapas i ett sammanhang och med intervjuer kan fylliga och detaljerade berättelser insamlas (Rennstam & Wästerfors, 2015). Studien har en induktiv ansats som betyder att den utgår från beskrivande svar till skillnad mot en deduktiv ansats där utgångspunkten är en redan framtagen modell eller teori som testas i empirin (Arnqvist, 2018).

Urval

Inklusionskriterier för urvalet var förskollärare som arbetat i förskoleklass. Exklusionskriterier är förskollärare som bara arbetat i förskola. Ett bekvämlighetsurval har använts för att tid och resurser var knappa (Trost & Hultåker, 2016). Urvalet fick anpassas efter de verksamheter och förskollärare som tackade ja till ett deltagande. Det innebar att även sociala nätverk, oberoende av geografisk tillhörighet användes för att få tillräckligt med deltagare för att kunna genomföra studien. En variation finns av förskollärare avseende ålder, utbildning och yrkeserfarenhet av studerat fenomen (tabell 1). I tabell 1 visas en beskrivning av samtliga förskollärare som deltog i studien. Kristina är 62 år och är utbildad förskollärare och måltidspedagog, hon har arbetat i 27 år. Lena är 47 år och är utbildad förskollärare för 25 år sedan, samt har studerat svenska som andraspråk och hon är även utbildad Ateljérista. Mia är 62 år och är utbildad förskollärare, hon har arbetat i 41 år. Saga är 32 år och har en barn- och ungdomsvetenskap utbildning, den ger henne behörighet att undervisa barn från ett till tolv år och har 9 års yrkeserfarenhet. När intervjun genomförande arbetade Saga i en åk 1, därför förekommer hennes citat i dåtid för att belysa hennes tidigare erfarenheter av att ha arbetat i förskoleklassen. Frida är 63 år och är utbildad förskollärare, hon har arbetat i 42 år. Frida var testintervjun som gjordes för att testa frågorna i intervjuguiden för att bedöma om de kunde svara på syfte och frågeställningar. Testintervjun resulterade i att två frågor togs bort och tillhörande svar har exkluderats från det transkriberade materialet och kommer inte att redovisas i resultatet. Clara är 60 år och är utbildad förskollärare med 20 års yrkeserfarenhet.

Tabell 1. Beskrivning av deltagarnas demografi med fiktiva namn.

Deltagare	Ålder (år)	Utbildning	Yrkeserfarenhet (år)
Kristina	62	Förskolläraryr utbildning och måltidspedagog	27
Lena	47	Förskolläraryr utbildning, svenska som andraspråk och Ateljéista	25
Mia	62	Förskolläraryr utbildning	41
Saga	32	Barn- och ungdomsvetenskap	9
Frida	63	Förskolläraryr utbildning	42 (testintervju)
Clara	60	Förskolläraryr utbildning	20

Genomförande

Innan studien påbörjades skrevs ett missivbrev innehållande information om studiens syfte och vad ett deltagande skulle innebära. Kontakt togs därefter med rektorer i tre olika kommuner genom mejl med missivbrev om studien. Påminnelser skickades två gånger och telefonkontakt togs med samtliga tre rektorer. En rektor avböjde ett deltagande med hänvisning till tidsbrist och den andra rektorn svarade inte på varken mejl eller telefon. En rektor tackade ja vid telefonkontakt till att studien fick genomföras i dennes verksamhet. Den rektorn lämnade kontaktuppgifter till en förskollärare som därefter kontaktades för att ställa förfrågan om ett deltagande i studien. Ytterligare kontakter togs med tidigare handledare på två olika praktikplatser de hänvisade till fyra andra förskollärare som tackade ja till ett deltagande. För att få ytterligare deltagare till studien beslutades det att använda sociala medier i nätverk med förskollärare och en förskollärare tackade ja till att medverka. Samtliga tillfrågade informerades skriftligen och muntligen med missivbrev och gav ett signerat samtycke (se bilaga I).

Studien baseras på semistrukturerade intervjuer med förskollärare för att få en djupare förståelse av deras erfarenheter (Rennstam & Wästerfors, 2015). I de semistrukturerade intervjuerna användes en intervjuguide (se bilaga II) med frågeområden; Vilka rutiner är språkutvecklande vid måltid? och vilka språkutvecklande strategier används vid måltid? Genom fasta frågor stimuleras deltagarnas tankar och reflektioner. Följdfrågor användes för att få så utvecklande svar som möjligt och för att få en djupare förståelse av ämnet (Trost & Hultåker, 2016). Inledningsvis genomfördes en testintervju för att utvärdera relevansen av intervjuguiden och skapa en förståelse för de praktiska aspekterna så som, miljö, tekniska funktioner och tid. Det

resulterade i att två frågor togs bort som inte var relevanta för syftet. Intervjuerna genomfördes digitalt med ljudinspelning via mobiltelefon och anteckningar fördes för hand. Intervjuerna varade i 30–40 minuter. Därefter transkriberades materialet från samtliga intervjuer noggrant.

Analys

Tematisk analys användes för att identifiera, analysera och mönster genom teman. Analysen redovisar erfarenheter och betydelser från informanternas verkligheter och uppfattningar i syftets sammanhang. Enligt Braun och Clarke (2013) ska den tematiska analysen genomföras i sex faser: fas ett, transkriberas materialet ordagrant och läses flera gånger. Fas två, kodning. Fas tre, söka efter teman. Fas fyra, granska teman. Fas fem, definiera och namnge teman. Fas sex, väv samman den analytiska berättelsen. Därefter illustreras den analyserade tematiska processen i en tabell innehållande citat, kod och tema för att slutligen beskriva resultatet utifrån tema och subtema med tillhörande citat.

Den första fasen innebar att transkribera materialet ordagrant och läsa det flera gånger. Fas två handlar om kodning, där skapades en lista med flera koder och olika citat som var relevanta för studiens syfte. Därefter sammanfördes koderna för att sättas ihop till fraser för att organisera materialet (Braun & Clarke, 2013). Den tredje fasen i analysprocessen var att söka efter teman. Koderna samlas och sökandet efter subteman påbörjas utifrån uttryck, repetitioner, skillnader/likheter och språkliga kopplingar mellan samtliga intervjuer. Braun och Clarke (2013) kallar denna del av processen för latent analysfas. Därefter kommer fas fyra där materialet granskas för att finna teman. I fas fem definieras och namnges teman. I sjätte och sista fasen vävs den analytiska berättelsen samman. Därefter illustreras den analyserade tematiska processen. Nedan visas ett exempel från analysprocessen där citat kodus för att därefter analyseras till subtema och slutligen finna ett tema enligt Braun och Clarke (2013), se Tabell 2.

Tabell 2. Exempel på citat, kod, subtema och tema.

Citat	Kodningen	Subtema	Tema
<i>”jag är nog med att berätta vad det är för mat...det är viktigt för vissa tror att kyckling är fisk där för de ser ju ungefär lika dant ut”</i>	Konversera med barnen, benämna ord	Vägleda måltiden	Språkutvecklande rutiner

Etiska ställningstagande

De forskningsetiska riktlinjerna som Vetenskapsrådet (2017) har utformat utifrån Helsingfors deklARATIONEN (WMA, 2016) har följts. *Informationskravet* handlar om att respondenterna som deltog informerades muntligen och skriftligen om studiens syfte, tillvägagångssätt och villkor samt om det förelåg någon risk med ett deltagande. Information gavs om att deltagandet var frivilligt och de kan avbryta sin medverkan när som helst utan förklaring och utan att det påverkar deras arbetssituation. *Samtyckeskravet* innebar att respondenterna gav sitt samtycke genom att signera samtyckesblanketen före intervjun startade och att de hade fått möjlighet att ställa frågor och få dem besvarade. *Konfidentialitetskravet* uppfylldes genom att informera samtliga respondenter om att alla inhämtade uppgifter ges största möjliga konfidentialitet så som att ingen person kan identifieras eller knytas till insamlad data. Alla respondenter fick en kod i form av ett fiktivt namn. Kodnyckel och insamlad data förvaras särskilt från varandra. All insamlad data kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. *Nyttjandekravet* tillgodoses genom att insamlad data bara får användas i ett vetenskapligt perspektiv för att uppnå en transparens där andra forskare kan granska data. Materialet får inte användas till annat än forskning (Rönqvist & Vinterek, 2008; Vetenskapsrådet, 2017).

Metoddiskussion

Metoddiskussionen omfattar studiens svagheter och styrkor och utgår från begreppen *trovärdighet, tillförlitlighet* och *överförbarhet* samt *etiska dilemman*.

En kvalitativ metod valdes på grund av att forskollärarnas erfarenheter skulle beskrivas (Bryman, 2018). Valet av metod är passande för att få en fördjupad kunskap om ett fenomen, en situation eller en kontext. Kvalitativa metoder är i jämförelse med kvantitativa metoder inte siffermässigt mätbara utan tolkas av forskaren utifrån empirin eller teori. Därför hade en kvantitativ metod inte i samma utsträckning kunnat svara på denna studiens syfte. Den tematiska analysen enligt Braun och Clarke (2013) är induktiv och erbjuder flexibilitet samt frihet i form av att i viss mån gå från manifest till latent fas under tiden forskaren förhåller sig omsorgsfullt till insamlade data. Samtliga sex faser i analysprocessen ska följas och förklaras likt vad som utgör ett tema.

På grund av tidslinjen blev digitala intervjuer det effektivaste sättet för de enskilda intervjuerna. Fokusgruppsintervjuer hade kunnat genomföras digitalt. Det hade bidragit med en annan form

av berättande i grupp. Däremot hade det krävt en större planering för att sammanföra flera respondenter. Digitala intervjuer gav möjligheten att nå förskollärare i en bredare sökradie eftersom det inte var platsberoende. Det genererar flera perspektiv från flera regioner och kommuner i landet. Det stärks av Löfdahl (2014) som anser att platsen där intervjun genomförs på kan påverkas utifrån praktiska aspekter så som störningsljud eller andra störningsfaktorer. Observationer hade kunnat användas för att få ett bredare underlag där förskollärarna kunde observerats för att kunna ställa det mot data som framkom från intervjuerna (Barmark & Djurfeldt, 2020). Till en början planerades ett strategiskt urval där tre kommuner valdes ut utifrån storlek och geografiskt läge men eftersom bortfallet blev två kommuner fick ett bekvämlighetsurval i stället väljas. Respondenterna kommer därför ifrån olika kommuner i hela Sverige.

Trovärdighet inom en kvalitativ studie betyder att innehållet är giltigt. Det handlar om hur relevant studien är i relation till tidigare forskning, problemformuleringen och intervjuerna. Men också i den benämning att syfte, frågeställningar och resultat går att förstå. Genom att återkomma till studiens syfte och frågeställningar genom hela arbetet och göra val utifrån den ökar studiens trovärdighet och det underlättar för läsaren. Studiens underlag kan ifrågasättas utifrån antal intervjuer, hade antalet varit högre kunde det gett ett mer tillförlitligt resultat (Barmark & Djurfeldt, 2020). Men varje semistrukturerad intervju gav rik data som svarade på syfte och frågeställningar.

Begreppet *tillförlitlighet* handlar om hur pålitligt studiens resultat är. Studien anses vara tillförlitlig eftersom intervjun har lagrats genom ljudinspelning vilket gjorde det möjligt att gå tillbaka och lyssna flera gånger för att säkerställa att allt uppfattats och transkriberats korrekt (Patel & Davidson, 2019). Intervjuareffekt är en annan faktor som kan påverka tillförlitligheten. Det handlar om intervjuarens uppträdande med att inte vara styrande i den mening att frågor ställs på ett sätt som försöker styra respondenten till att ge det "sanna" svaret. Det kräver att intervjuaren är neutral och inte styr respondenten (Patel & Davidson, 2019). Därmed utformades öppna frågor för att skapa ett berättande utifrån respondentens erfarenheter (Barmark & Djurfeldt, 2020).

Överförbarhet innebär att det resultat som framkom i studien går att tillämpa i andra liknande fall eller kontexter. Urvalet har betydelse för den möjliga överförbarheten i studiens resultat till andra verksamheter och sammanhang. Studiens tillvägagångssätt har redovisats från början

till slut vilket öka överförbarheten (Bryman, 2018; Patel & Davidson, 2019). I studien synliggörs en överförbarhet till andra verksamheter för att arbeta språkutvecklande under måltiden i förskoleklassen utifrån de befintliga förutsättningarna. Det blir däremot svårt att se en överförbarhet i de förskoleklasser där måltiden inte sker i matsal eftersom samtliga deltagare i studien utgår från situationer i matsalen.

Etiska dilemman som kan uppstå är att information som beaktas som privat kommer med i intervjun. Dessutom är det viktigt att inga enskilda barn diskuteras vid intervjuer. Om oro eller annat obehag hos respondenten uppstår ska samtal kunna erbjudas av professionellt stöd. Det kan finnas risk att intervjun drar ut på tiden och då är det viktigt att respektera avsatt tid. Med hänsyn till individskyddet får deltagarna i studien inte utsättas för någon form av kränkning, förödmjukelse eller komma till fysisk eller psykisk skada. Eftersom delar av intervjuerna kommer att presenteras i resultatet ska studien inte framhäva lärarens brister menar Knutas (2008). Därmed ska utsagor skrivas fram på så vis att ingen framställs på fel sätt ur en negativ synvinkel (Rönqvist & Vinterek, 2008; WMA, 2016).

Resultat

Syftet med studien är att belysa förskollärares erfarenheter av att använda måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen. I analysen framkom två teman, ett från vardera frågeställning. Första temat, *språkutvecklande rutiner* återspeglar frågeställningen, vilka rutiner anser förskollärarna är språkutvecklande vid måltid? Där framkom tre rutiner som subtema. Andra temat, *strategier för språkutveckling* återspeglar vilka språkutvecklande strategier som används vid måltid? Där tre strategier framkommer som subteman. I Tabell 3 visas de tema och subtema som framkom i analysen.

Tabell 3. Översikt av tema och subtema som speglar intervjuerna.

Tema	Spårkutvecklande rutiner	Strategier för språkutveckling
Subtema	Vägleda vid måltid Hantera tidsbrist Träna för att lära	Stimulerande samtalsämnen Att vara stöd i samtal Lekfulla arbetssätt

Språkutvecklande rutiner

Detta tema handlar om *språkutvecklande rutiner* och svarar på frågeställningen, vilka rutiner anser förskollärarna är språkutvecklande vid måltid? Det presenteras genom tre subteman *vägleda måltiden, hantera tidsbrist och träna för att lära*.

Vägleda vid måltid

Förskollärarna beskrev att förskoleklassen åt i matsal där buffé serveras och barnen själva hämtar sin mat. Buffé beskrevs vara en språkutvecklande rutin med kökspersonal och förskollärare som finns till hands och stöttar barnen. Det handlar om att ge stöd till barnen vad gäller att lägga upp maten men framför allt för att stimulera språket om maten.

Lena beskriver hur stöd kan ges genom att stegvis öka barnets förståelse om vad det är för mat som finns på buffen. Att benämna och definiera vad som serverades på buffen var betydelsefullt.

”Den där, den där” ja men vad heter de då? Jag vet inte vad ”den där” är för någonting, så brukar jag försöka ”lura” dem. Jag är noga med att berätta vad det är för mat. Det är viktigt för vissa tror att kyckling är fisk, därför de ser ju ungefär lika dant ut.” (Lena)

I citatet ovan beskriver Lena hur hon motiverar barnen till att tala om vad det är för mat på buffen, på så vis blir buffen ett mediernade objekt. Samtidigt framkommer det att hon är noggrann med att tala om för dem vad det är för mat, det kan förstås som att vägleda barnen genom att ibland ”lura dem” och ibland tala om för dem.

Kristina framhåller att mat som är upplagd på ett lustfyllt sätt väcker en beundran över maten som skapar samtal.

”Vid lunchen så ligger det en blomma på bordet eller så ligger det en tallrik med hjärtan av gurkor. Hon gör det väldigt tilltalande, så att det är lite så ”åh vad spännande”, jag tror att barnen känner sig delaktiga.” (Kristina)

Måltiden är ett tillfälle för språkutveckling samt att lära känna varandra och föra djupa samtal anser förskollärarna. Ett exempel är Kristina som menar att måltiden det är ett tillfälle för att lägga planeringen åt sidan och att fångas av barnens berättelser. Men för detta krävs ett aktivt lyssnande och positiv inställning till samtalet vid måltiden. I följande citat illustreras detta.

”Då får man lägga all planering åt sidan och kör på de. Det är de mest språkutvecklande tycker jag. Ha roligt och samtala tillsammans. Sen att jag som vuxen säger ”åh det här ser fint ut” asså att man har en positiv inställning.”
(Kristina)

Frida menar att språkutvecklingen kan stimuleras genom att blanda språkstarka och språksvaga barn vid matbordet. Bordsplaceringen är betydelsefull för att barnen ska känna trygghet i matsalsmiljön. Det viktigaste för barnen är att veta var de har sin plats när de kommer in i matsalen.

”Ja om det är en tyst person så sätter vi den så att den får en trygg person bredvid sig. Är du trygg så vågar du också prata det är viktigt för att utvecklas, att du känner dig trygg och glad i din miljö.” (Frida)

Ytterligare ett sätt att främja språkutvecklingen under måltidsrutinerna framhöll Mia var att utmana kamratskapandet genom nya gruppkonstellationer vid matbordet. Målet var att erbjuda barnen en varierande och utmanande språkstimulans med den nya bordsplaceringen. Hon påtalar betydelsen av att alla får komma till tals även vid nya gruppkonstellationer. Det handlar om att måltiden ska vara ett tillfälle där barnen inte måste sitta och bara lyssna utan att också kunna få prata med varandra.

”De barnen leker mer med varandra på ett annat sätt efter de fått en ny gruppkonstellation vid måltiden. Så sådant behöver vi tänka på, det blir ju ur ett språkutvecklande syfte också egentligen, för man försöker att skapa en grupp där alla faktiskt kan komma till tals och prata med varandra.” (Mia)

”Ge dom utrymme att prata, det är så mycket att dom ska sitta stilla och lyssna.”
(Saga)

I citatet från Saga framkommer det att hon vill att barnen ska ges utrymme till att prata eftersom det i klassrummet handlar så mycket om att de ska sitta stilla och lyssna. Det kan förstås som att måltiden är barnens stund för samtal.

Hantera tidsbrist

Förskollärarna beskriver att det kan vara en utmaning att fokusera på språkutvecklingen på grund av tidsbrist vid måltid. Det fanns en risk att språkutvecklingen gick om intet när måltiden blev stressig och inte var genomtänkt. Förskollärarna upplever också att det är viktigt att det

finns rutiner för stressade situationer så att tiden tillvaratas för att kunna stimulera ordkunskap för barns språkutveckling som är relaterade till måltiden. Ett exempel på detta är följande citat av Saga.

”Barnen behöver få tid och sätta sig in i nya ord. För dom blir det negativt, när ska dom lära sig vad gaffel och kniv heter? Även smaker och konsistenser som man känner, det kan man ju inte prata om någon annanstans utan de vill man prata om när man sitter där.” (Saga)

Förskollärare ansåg att det inte fanns tid att föra något djupare samtal under måltiden. De beskrev att fem tysta minuter tillämpades som rutin i deras verksamheter under måltiden. Dessutom fanns erfarenheter av att de fem tysta minuterna kunde förlängas till tio tysta minuter av de totalt tjugo minuter som barnen befann sig i matsalen för att äta. Saga menade att det går att skapa matro på annat sätt än bara genom tystnad och exemplifierade med att ett fint samtal också kan skapa matro. I citatet nedan beskriver Saga sin erfarenhet från tidigare år när hon arbetade i förskoleklass.

”Då fick man inte lov att prata på fem minuter som ibland blev tio minuter, ur ett språkutvecklande perspektiv så kan jag inte säga att det var jättebra. Skippa de fem tysta minuter för att de kan man ha vid en annan tidpunkt under dagen. Sen är det olika perspektiv för många tycker det är viktigt att få matro men jag tänker att om man sitter och har ett fint samtal så är ju det också matro.” (Saga)

I citatet beskriver Saga att hon inte tyckte de fem tysta minuterna är den optimala metoden för att uppnå matro i matsalen. Hon lyfter en alternativ strategi ”ett fint samtal” där förskolläraren är aktiv i att strukturera samtalet och stötta barnen i att uppnå matro samtidigt som man arbetar språkutvecklande.

Träna för att lära

Konversera är ett viktigt moment för barnen att träna språket vid måltid i matsalen anser förskollärarna. Men det är också betydelsefullt att träna på turtagning och uttrycka sig genom att bjuda upp varandra i samtalet. De menar att måltiden i förskoleklassen är en självständig stund och att barnen inte är mogna för det ansvar och förväntningar som vilar på dem vid måltiden. Förskollärarna påpekar att det handlar om att stödja barnets kommunikation med att träna rutinmässigt för att lära sig att konversera.

”Turtagning, vänta på, lyssna på kompiserna, berätta och förklara saker på varandra på ett bra sätt och förstå, det är en språkutveckling bara de.” (Mia)

”Ibland säger jag till barnen att sätta sig och prata om de och de, men dom är inte mogna för att göra de än. Man måste liksom vara med varje gång.” (Frida)

I citatet av Frida framkommer behovet av att slussa in barnen i konversationer. Förskollärares uppgift är att vara närvarande i att stödja och vägleda barnen i samtalet utifrån deras mognadsgrad.

Ordförrådet är något som förskollärarna menar att barnen kontinuerligt behöver träna och utveckla. Förskollärarna anser att det grundläggande ordförrådet saknas hos barnen för att kunna återberätta och sätta ord på sin omvärld. Måltiden tar inte slut i matsalen utan den kan tas med tillbaka till klassrummet genom att ta med konkret rekvisita. Att där benämna och visa olika former samt typer av köksredskap stimulerar barnens basala ordförråd menar förskollärarna.

”Även bunke, slev och sådant man använder. Det är väldigt många ord som barnen faktiskt inte kan idag och nej det är inte alla som är med och bakar där hemma förstår man. Rent allmänt behöver de se och få begrepp.” (Clara)

I citatet beskriver Clara att barnen saknar ordkunskap om de verktyg som används vid bakning. Hon gör en reflektion över barn kanske inte är deltar så mycket vid bakning i hemmet.

Frida beskriver att som förskollärare måste de vara uppmärksamma och medvetena om sitt språkbruk samt att försäkra sig om att barnen har förstått vad orden betyder. Hon hävdar att barns språkbruk har försämrats genom åren. Ett exempel ges i citatet på när förskollärares uppmärksamhet och medvetenhet brister.

”Vi ser en jätteskillnad på hur barn och vad barn kunde förr, gå upp i åldrarna så har barnen ett väldigt dåligt språkbruk. Eller som idag när jag sa förväntansfull, asså det vet dom ju inte alls vad det e... då har dom hört de och sen så missar man att förklara.” (Frida)

I citatet framhålls betydelsen av att förskolläraren har förmåga till en språklig medvetenhet och att det är deras ansvar att lära och förklara för barnen vad orden betyder.

Strategier för språkutveckling

Detta tema handlar om *strategier för språkutveckling* och svarar frågeställningen, vilka språkutvecklande strategier används vid måltid? Det presenteras genom tre subteman *stimulerande samtalsämnen, att vara stöd i samtal och lekfulla arbetssätt.*

Stimulerade samtalsämnen

Enligt förskollärarna är det viktigt att ha strategier för barnets språkutveckling, ett sätt är att tillhandahålla stimulerande samtalsämnen om mat. Samtal om måltid är väldigt konkret och populärt samtalsämne som kan pågå i flera olika situationer så som innan, under och efter själva måltiden. De menade att det handlar om att ha måltiden som ett pågående ämne under hela dagen. Under morgonsamlingen går förskolläraren igenom dagens matsedel tillsammans med klassen och samtalar om maten. Det kunde handla om ämnen som barnen intresserade sig för under måltiden som förskolläraren valde att ta med in i undervisningen utanför. Förskollärarna menar att det i sin tur genererar nya samtalsämnen hos barnen så som vad de ätit hemma eller vad de tycker om.

”Man kan jobba med matfrågorna när man har samlingar, man kan liksom använda måltiden som en grund för diskussionsämne.” (Kristina)

”Fokus på maten vilket ledde till mycket samtal om den, vad vi äter, vart det kommer ifrån, hur det växer, hur det ser ut.” (Saga)

” Så att i samtalet har man en god chans att kunna se vad vi behöver jobba mer med men även fånga upp idéer som barnen har.” (Frida)

Ytterligare ett strategiskt samtalsämne som förskollärarna ansåg var betydelsefullt för barnets språkutveckling var att arbeta med kulturella högtider vid måltid. De menade att det är ett samtalsämne i förskoleklassen som är viktigt att stegvis tala med barnen om varför vi äter som vi gör och att ha förståelse för varandras vanor och smaker. De framhöll också att i samband med högtider är det värdefullt att samtala om varför vi äter olika mat på olika högtider och hur det ter sig i olika kulturer och kan resultera i att någon inte vill eller kan äta något vid aktuell högtid.

”I Sverige har vi mycket salt, allt är salt, på jul och påsk. Det är också någonting, många tycker ju inte om sådant som nu till påsk, sill och blä det är väldigt salt, det är viktigt att förklara att det är så, för att man kan inte tvinga någon att äta det.” (Kristina)

”Sen är det ju upp till oss förskollärare, vi får ju hjälpa barnen att komma in i samtal ibland, de tänker ju inte på vissa saker ”nu ska jag prata om mellanösterns matkultur” utan vi får hjälpa dem att leda in dem. Sen har barnen mycket att

berätta bara vi hjälper dem att komma igång. Skolan är ju en arena för kultur, mat och språk. "Vad heter det här på ditt språk?" det äter vi mycket hemma. "Men inte vi" nähe, varför då?" (Saga)

Citatet från Saga illustrerar hur förskolläraren kan introducera ett samtalsämne om högtider vid måltid genom att stimulera barnen till att berätta om sina olika mat vanor.

Förskollärarna menar att det spontana samtalet under måltiden är en strategi för att stödja språkutvecklingen. Dessutom ger det möjlighet till att hämta underlag till den formativa bedömningen för att analysera barnens språkkunskaper. Det kan handla om språkliga bedömningar som förskolläraren gör under samtalen där Saga i citatet beskriver att bedöma prepositionen är en del i den formativa bedömningen. Det kan också handla om en kartläggning för att se var barnet befinner sig i sin språkutveckling.

"Jag gör bedömningar av barnen för att se hur de ligger till språkligt och det är en del av den formativa bedömningen också att man hör vad de kan, nu förstår jag att prepositionen var svår." (Saga)

"Kartläggningsuppgifter som handlar om språket. Utifrån de resultatet man får av kartläggningen kan man ju utforma undervisningen." (Mia)

Att vara stöd i samtal

Förskollärarna menar att deras roll i samtalen under måltiden är att främja språkutvecklingen och samtalen i sig. Framför allt handlar det om situationer när enskilda barn har behov av mer stöd än andra. Strategin blir att finnas där som stöd för att i samspel utmana barnen i samtalsämnet med att identifiera och förklara svåra begrepp som uppkommer. Enligt förskollärarna krävs det en medvetenhet och förståelse om var barnet befinner sig i sin språkutveckling.

"Sedan vet man ju vilka barn man kan utmana och vilka man inte kan för det räcker med det som redan är." (Frida)

"De kunde lite svenska men kunde ändå kommunicera på engelska, då satt dom bredvid varandra men där skulle man ju utmanat dom och satt dom ifrån varandra för annars satt de ju bara och pratade engelska. Det är inte de språket de behöver utveckla främst där och då, där hade vi kunnat tänka till mycket mer." (Saga)

Förskolläraren menar att sagoberättelser som strategi kan användas vid måltid och sätter ord för minnet på ett lättare sätt än om de läser en skönlitterär bok för barnen. Genom att berätta berättelsen ur minnet behöver förskolläraren kunna den utantill och att hålla ögonkontakt för att hålla kvar barnens uppmärksamhet under hela berättelsen. Det möjliggör att sagoberättelser kan användas vid måltid. Berättandet gör att berättelsen kan upplevas på ett sådant sätt att den sätter spår i barnens minne.

”Jag tror att alla samtal påverkar barnen, att de kommer ihåg om det är ett gott samtal. En god stämning då kommer de ihåg en massa ord. Det man pratar om jag tror att de kommer ihåg att det fastnar liksom.” (Clara)

Bildstöd beskriver förskollärarna som en strategi de använder för att främja språkutvecklingen hos barnen under måltiden, dels för att se vad det är för mat, dels för att få associera med namnet på maten. Matscheman och bildscheman på skolbänken i klassrummet beskrivs som ett förebyggande stöd. Under måltidssamtal kan de språksvaga barnen följa med genom deras bildschema.

”Det tror jag är ett bra stöd för de barn som har två eller flera språk, men även för de barn som har lite jobbigt med språket, det är till för alla barnen. Det är en bra språkhjälp, man kan klistra fast det på skolbänken eller på väggen.” (Mia)

Lekfulla arbetsätt

Förskollärarna framhåller leken på svenska som ett strategiskt arbetsätt för att främja språket hos alla barn men framför allt hos flerspråkiga barn. När förskolläraren går in i leken gäller det att ha ett medvetet förhållningssätt för att inte göra leken vuxenstyrd. Det gäller att låta barnen styra men vara där som ett språkligt stöd för fantasin med att bygga egna bilder i huvudet. Förskollärarna beskriver att de hjälper de flerspråkiga barnen med att säkerställa att de har förstått rätt med strategin att först säga vad det heter på svenska och sedan fråga barnen vad det heter på deras modersmål. De ansåg att denna strategin också var ett sätt att enagera hela klassen där alla på så sätt fick lära sig nya ord. Ytterligare ett arbetsätt vid främmande språk menar förskollärarna är att använda översättningsmaterial både under och efter måltid men också att be vårdnadshavare om hjälp.

”Barn leker ju på svenska och det är de bästa, de umgås på svenska och det är det bästa sättet att få ett språk.” (Lena)

”Det blir mer att barnet får lära sig deras eget språk. Det finns även översättningsgrejer att ta till hands, ta hjälp av föräldrarna, använda barnet själv. Kunna rita exempelvis en blomma och säga att det heter blomma, vad heter det på ditt språk? Man använder barnet att bolla fram och tillbaka eller att man har något speciellt att knyta an till runt matsituationen.” (Mia)

Förskollärarna ansåg att sången var ett lekfullt arbetssätt som frekvent användes för både de enspråkiga och flerspråkiga barnens språkutveckling. Aktiviteten genererar en gemenskap i klassrummet innan maten och under måltiden. Sången ska vara glädjefylld och ge alla möjligheten att delta utifrån sina förutsättningar. De menade att sången är en strategi för att förbereda barnen redan vid morgonsamlingen om dagens mat men också innan de går till matsalen om vad de ska få att äta. Dessutom kan sången avslutas när alla återsamlas i klassrummet.

”Vi spelar musik under tiden vi sitter och äter. Jag använder mig mycket av sång för även de barn som inte kan prata svenska så kan de alltid sjunga orden. Skulle nog kunna göra mer, sjunga en matsång.” (Kristina)

”Sjunga tror jag är viktigt att göra i förskoleklassen, särskilt för de som har det svårt för svenska och språkmässigt, så kan de alltid sjunga bättre.” (Clara)

Det är tre förskollärare som specifikt nämner Bornholmsmodellen som ett lekfullt arbetssätt. Bornholmsmodellen beskrivs som ett arbetssätt som bygger på språklekar, den syftar till att leka fram och utveckla den språkliga medvetenheten (Lundberg m.fl., 1988). De övriga förskollärarna benämner inte Bornholmsmodellen men deras arbetssätt visar på ett liknande pedagogiskt upplägg, Kristinas citat är ett exempel på det. Sången är ett arbetssätt som väcker samtal om svåra ord som förskollärarna ansåg uppmuntrande till språklekar. Kristina uttrycker i citatet att språklekar är en återkommande strategi för att arbeta språkfrämjande vid måltiden. I matsalen används maten och miljön som material i språklekarna.

”Jag använder mycket av Bornholmsmodellen, mycket av bokstavslandet och det som vi håller på med i svenskan.” (Frida)

”Språklekar som ”sant eller falskt” men framför allt för de barnen som har svårt att äta så om man gör en frågelek under tiden så äter dom med bara farten, inga mängder men de stoppar i alla fall någonting i munnen.” (Kristina)

Diskussion

Syftet med studien är att belysa förskollärares erfarenheter av att använda måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen med frågeställningarna, vilka rutiner anser förskollärarna är språkutvecklande vid måltid? och vilka strategier används vid måltid? Nedan följer en resultatdiskussion där studiens resultat diskuteras utifrån syfte, frågeställningar och de teoretiska utgångspunkterna sociokulturella perspektivet, scaffolding och den proximala utvecklingszonen.

Resultatdiskussion

I resultatet framkom språkutvecklande rutiner som handlar om att förskolläraren vägleder barnet vid måltid. En förutsättning för detta ansågs vara bordsplaceringen som har till uppgift att skapa en trygghet i gruppkonstellationen som ger både talutrymme och utmanar kamratskapandet. Enligt Kultti (2012) ska barnet ges utrymme för att också kunna styra samtalet. Säljö (2017) anser att barn ska ges möjlighet att lära tillsammans med andra människor. Holmes (2011) menar att större delen av samtalen vid måltiden ska ske genom samtal barnen emellan så att samtalsämnen om vardagliga ting blir mest förekommande. Dessutom visar resultatet att förskollärarens förhållningssätt och en positiv inställning till mat vägleder barnens intresse under måltiden. Det gör i sin tur att nya samtal kan initieras för att stimulera inlevelsen för språket. Även Brodin och Renblad (2020) menar att en positiv kommunikation har inverkan på barnets språkutveckling. Resultatet poängterar att måltiden är barnets stund och att förskollärarna utmanas i att se till att alla barn får talutrymme.

Ytterligare språkutvecklande rutin som framkom i resultatet var användningen av fem tysta minuter i samband med måltiden. Det genomfördes i samtliga studerade verksamheter och motivet var att skapa matro. Men förskollärarna var kritiska till rutinen eftersom de menade att det är ett hinder som hämmar språkutveckling. Det ansågs att matro kan uppnås genom samtal och inte nödvändigtvis tystnad. Språkutvecklingen som måltiden genererar beskrivs som unik och värdefull. Johansson och Pramling Samuelsson (2006) menar att måltidens roll är betydelsefull för den kommunikativa språkutvecklingen och de kritiserar att måltidens fokus bara är att inta mat. När det finns mer tid i matsalen blir det möjligt att genomföra en genomtänkt måltid som kan stimulera och utmana samtliga barn utifrån den proximala utvecklingszonen (Säljö, 2017; Vygotsky, 1978).

Träna för att lära var också en språkutvecklande rutin som framkom i resultatet som betydelsefull och den handlade om att i samspel träna på att uttrycka sig. Det framkom att förskollärarna ansåg att barnen inte var mogna för den självständighet som förväntas av dem i matsalen, ett exempel var att träna turtagning. Det innebär att lära i sammanhang med andra människor dels med förskolläraren och dels med kamraterna (Säljö, 2017). Kultti (2012) anser att förskolläraren har möjligheter att stötta de barn som behöver uppnå denna självständighet vid måltiden. Men givetvis kräver det en aktsamhet för att inte utmana för mycket som gör att barnet ger upp enligt Vygotsky (1978).

Det framkom i resultatet att strategier för att tillhandahålla stimulerande samtalsämnen var avhängt av förskollärarens förmåga till att inspirera samtalsämnen vid måltid. Det handlar om att integrera måltiden som samtalsämne utifrån scaffolding med att stegvis bygga ämnet under längre tid så som innan, under och efter måltid. Resultatet visar även att förskollärarna använder samtalet vid måltid till den formativa bedömningen för att identifiera barnets proximala utvecklingszon. Kartläggningstester från skolverket används också för att stötta barnet vidare i språkutvecklingen. Det innebär att förskolläraren kan använda språket för att påverka och utmana barnet för att komma vidare i sin språkutveckling. Betydelsen av detta menar Vygotsky (1978) är att den kunnige överför stegvis sin kunskap och utmanar den lärande.

I resultatet framkommer att strategin med att vara stöd i samtalet innebär att vara närvarande för att kunna identifiera och definiera begrepp som är svåra för barnet att förstå. Förskollärarens betydelse av att vara barnens stöd i samtalet vid måltiden framhålls i det sociokulturella perspektivet för språkutvecklingen (Säljö, 2017). Scaffolding synliggörs i resultatet av förskollärarnas stöttande arbetssätt under måltiden som blir till strategi för att bemöta barnets proximala utvecklingszon (Puskas, 2016). Återigen handlar det om förskollärarens medvetenhet om hur mycket barnet kan utmanas (Säljö, 2017). Det återspeglar det sociala spelet som stimuleras av miljön och leder till en språkutveckling menar Puskas (2016).

Resultatet visar att leken är ytterligare en strategi som har en central plats under måltiden för språkutvecklingen och förskollärarna framhåller Bornholmsmodellen (Kjeldsen 2019; Lundberg m.fl., 1988) som ett lekfullt arbetssätt. Genom olika språklekar, ordlekar och frågelekar vid samtal om mat i klassrummet kan språkutvecklingen stimuleras före och efter måltiden. Sångaktiviteter framkommer i resultatet som en annan lekfull strategi och är vanligt

förekommande för att stimulera flerspråkiga barns språkutveckling. Även om barnet inte kan språket så kan de sjunga vilket i sin tur blir en träning på ordförståelse. För att det ska bli en språkutvecklande aktivitet menar Vygotskij (2001) att det krävs att förskolläraren arbetar med begreppsförståelsen under sångaktiviteter. Barn lär sig en sång genom att sjunga den, de memorerar orden vilket visar utåt att barnet har lärt sig sången. Men för barnen kan insidan saknas, alltså innebörden av orden. Det betyder att barnen inte kan använda sig av orden i kommunikationen med sin omvärld. Här krävs det att förskolläraren har ett medvetet förhållningssätt som säkerställer att barnen har förstått begreppens innebörd. Genom att integrera sången både under måltiden och när den diskuteras i klassrummet i form av gester och imitation främjas en strategisk inlärning. Den multimodala kommunikationen blir på så sätt konkret i sin strategi för flerspråkiga barns språkutveckling (Ionescu & Ilie, 2018; Samuelsson, 2021). Att konkret koppla ett lekfullt arbetssätt så som sången till måltiden blir det medierande redskapet i det sociokulturella perspektivet för språkutvecklingen anser Säljö (2017). Sången är en aktivitet som inte kräver några specifika språkliga förkunskaper men Kultti (2012) menar att resurser utöver den verbala kommunikationen kan likställas med det som sker vid scaffolding med att sång och melodi är upprepande.

I resultatet beskrivs de flerspråkiga barnens behov av att utveckla ordförrådet för att lära om måltiden. Dessutom framkommer det i resultatet att förskollärarna använder barnets modersmål för att på ett lekfullt sätt fånga intresse av att lära sig det svenska språket och på så sätt stärka deras självkänsla. Detta ligger i linje med läroplanen som framhåller barnets modersmål som en viktig egenskap för att utveckla och upprätthålla självkänslan (Lgr11, 2019). En strategi som framkom i resultatet var att ta hjälp av vårdnadshavarna vilket också stärks av Schwartz m.fl. (2011) som en språkfrämjande åtgärd för att bibehålla modersmålet. Det beskrivs i termer av att de flerspråkiga barnen behöver många gånger översätta varje ord två eller kanske tre gånger. Om de inte förstår ordet på modersmålet kan det bli svårt för dem att också förstå det på svenska. Dessutom handlar det i dessa sammanhang om det sociala och kulturella samspelet enligt Schwartz m.fl. (2011). Att förskolläraren besitter kunskaper om olika kulturer och mattraditioner förutsätts för att sätta sig in i barnets perspektiv och förstå var de kommer ifrån samt deras matvanor. För detta krävs att förskolläraren har förmåga till kreativitet och kan fånga stunden för att lära vid måltid. Det gäller att finna en balans mellan att skapa mat och träna språket vid måltiden utan att det går över till fel form av lek som inte hör hemma vid matbordet.

Slutsatser

I denna studie är syftet att belysa förskollärares erfarenheter av att använda måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen och det gjordes genom att intervjua 11 förskollärare. I intervjuerna framkom det att förskollärarna ansåg det som centralt att fokusera på att skapa rutiner för en trygg miljö genom att tillgodose varje barns möjlighet att komma till tals. Förskollärarna ansåg också att rutiner ska utmana barnet i sin språkutveckling till självständighet med att tränas i det sociala och kulturella samspelet vid måltiden. Förskollärarna lyfte också ett antal strategier som bidrar till ett språkutvecklande arbete. De menar att strategierna är att finnas som stöd i samtalet och på ett lekfullt sätt stimulera samtalsämnen som inspirerar barnet att berätta. Stunden i matsalen framhölls dock av förskollärarna vara mer relaterat till matro genom tystnad än språkutvecklande samtal. Vilket antyder att förskollärares användning av rutiner och strategier behöver utmanas för att få till stånd måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen.

Förslag på vidare forskning

Förslag på vidare forskning är att genomföra en studie som kombinerar inspelningar av faktiska samtal, fältobservationer och intervjuer både innan och efter observationerna med kombinerade kvantitativa (räknar antal yttranden från olika samtalsdeltagare och antal ord som yttrandena består av samt vad de olika yttrandena har för funktion) och kvalitativa metoder (intervjuer och fördjupad samtals analys av de faktiska samtalen). Det skulle sedan kunna berikas med fokusgruppssamtal med barn. På detta sätt skulle man kunna triangulera olika resultat och bidra med en fördjupad förståelse av måltiden som en komplex språkinläringssituation.

Referenser

Arnvist, A. (2018). Kvantitativa data – exemplet barns läsande. I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M., & Franzén, K. (Red.). (2018). *Förskollärares metod och vetenskapsteori* (s. 104-120). Liber AB.

Barmark, M., & Djurfeldt, G. (2015). *Statistisk verktygslåda 0: att förstå och förändra världen med siffror*. 1 uppl. Studentlitteratur.

Bradley, B. A., & Reinking, D. (2011). A formative experiment to enhance teacher-child language interactions in a preschool classroom. *Journal of Early Childhood Literacy*, 11(3), 362-401. <http://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1177/1468798411410802>

Bowyer-Crane, C., Fricke, S., Schaefer, B., Lervåg, A., & Hulme, C. (2017). Early Literacy and Comperhension Skills in Children Learning English as an additional Language and Monolingual Children with Language Weaknesses. *Reading and Writing: an Interdisciplinary Journal*, 30(4), 771-790. <https://doi.org/10.1007/s11145-016-9699-8>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using tematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psycholgy*, 3(2), ss. 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Brodin, J., & Renblad, K. (2020). Improvement of preschool children's speech and language skills. *Early Child Development and Care*. 190(14), 2205-2213. <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1564917>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Liber AB.

Dwyer, J., & Harbaugh, A. G. (2020). Where and when is support for vocabulary development occurring in preschool classrooms? *Journal of Early Childhood Literacy*, 20(2), 252–295. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1177/1468798418763990>

Early DM, Iruka IU, Ritchie S, et al. (2010) How do pre-kindergarteners spend their time? Gender, ethnicity, and income as predictors of experiences in pre-kinder- garten classrooms.

Early Childhood Research Quarterly 25(2): 177–193.
<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.10.003>

Ehrlin, A. (2012). Att lära av och med varandra : en etnografisk studie av musik i förskolan i en flerspråkig miljö (Studies in Educational Sciences with an Emphasis on Didactics, 3) [Doktorsavhandling, Örebro universitet]. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-25833>

Forsberg Ahlcrona, M. (2016). *Kreativitet i förskolan*. Studentlitteratur.

Gest, S. D., Holland-Coviello, R., Welsh, J. A., Eicher-Catt, D. L., & Gill, S. (2006). Language Development Subcontexts in Head Start Classrooms: Distinctive Patterns of Teacher Talk During Free Play, Mealtime, and Book Reading. *Early Education and Development*, 17(2), 293-315. http://dx.doi.org.ezproxy.server.hv.se/10.1207/s15566935eed1702_5

Hardin, C., Wade, C., & Harrison, K. (2014) Communication between Children and Carers during Mealtimes. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 13(4), 242-250. <http://dx.doi.org.ezproxy.server.hv.se/10.1111/j.1471-3802.2012.01261.x>

Holmes, R. M. (2011). "Do You Like Doritos?": Preschoolers' Table Talk during Lunchtime. *Early Child Development and Care*, 181(3), 413-424. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/03004430903441508>

Ionescu, T., & Ilie, A. (2018). Language Learning in Preschool Children: An Embodied Learning Account. *Early Child Development and Care*, 188(1), 4-15. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1189419>

Johansson, E., & Pramling Samuelsson, I. (2006). *Lek och läroplan. Möten mellan barn och lärare i förskola och skola* (Gothenburg: Acta Universitatis Gothoburgensis) [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. <http://hdl.handle.net/2077/19096>

Kjeldsen, A. C. (2019). *The Nordic Model: Language games promoting literacy skills: A 10 year phonological intervention follow-up from kindergarten to grade 9* (Faculty of Arts,

Psychology and Theology) [Doktorsavhandling, Åbo Akademi University].
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-3851-2>

Kultti, A. 1976. (2012). *Flerspråkiga barn I förskolan: Villkor för deltagande och lärande* (Gothenburg Studies in Educational Sciences, 321) [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. <http://hdl.handle.net/2077/29219>

Kultti, A. 1976. (2013). Singing as language learning activity in multilingual toddler groups in preschool. *Early Child Development and Care*, 183(12), 1955-1969. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/03004430.2013.765868>

Kultti, A. 1976. (2014). Mealtimes in Swedish preschools: pedagogical opportunities for toddlers learning a new language. *Early Years*, 34(1), 18-31. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/09575146.2013.831399>

Livsmedelsverket. (2019). *Bra måltider i skolan: Råd för förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och fritidshem*. <https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyrer-foldrar/bra-maltider-i-skolan.pdf>

Lundberg, I., Frost, J., & Petersen, O.-P. (1988). Effects of an extensive program for stimulating phonological awareness in preschool children. *Reading Research Quarterly*, 23(3), 263–284. doi: 10.1598/RRQ.23.3.1

Läroplan för förskolan. (2019). Skolverket. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-forskolan-lpfo-18>

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad (2019). Skolverket. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=4206>

Norling, M., Sandberg, A., & Almqvist, L. (2015). Engagement and Emergent Literacy Practices in Swedish Preschools. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(5), 619-634. <http://dx.doi.org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/1350293X.2014.996423>

Patel, R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur AB.

Persson Osowski, C., Göranson, H., & Fjellström, C. (2013). Teachers' Interaction With Children in the School Meal Situation: The Example of Pedagogic Meals in Sweden. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 45(5), 420-427. doi: 10.1016/j.jneb.2013.02.008

Puskás, T. (2017). Picking up the Threads. Languaging in a Swedish Mainstream Preschool. *Early Years: An international Journal of Research and Development*, 37(3), 313-325. <http://dx.doi.org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/09575146.2016.1178712>

Quay, S. (2010). Trilingual toddlers at daycare centres: the role of caregivers and peers in language development. *International Journal of Multilingualism*, 8(1), 22-41. <https://doi.org/10.1080/14790711003671853>

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie: om analysarbetet i kvalitativ forskning*. Studentlitteratur.

Rowe, ML., Raudenbush, S., & Goldin-Meadow, S. (2012). The pace of vocabulary growth helps predict later vocabulary skill. *Child Development* 83(2), 508–525. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3262592/>

Samuelsson, R. (2021). Environments for Imitation: Second-Language Use and Development Through Embodied Participation in Preschool Routine Activities. *Journal Of Research in Childhood Education*, 35(1), 22-40. <https://doi.org/10.1080/02568543.2020.1734121>

Schwartz, M., Moin, V., & Leikin, M. (2011). Parents' Discourses about Language Strategies for Their Children's Preschool Bilingual Development. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 5(3), 149-166. <https://doi.org/10.1080/15595692.2011.583505>

Skolverket. (2017). *Främja barns språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/Förskola/035-flera-sprak-i->

[barngruppen/del_03/Material/Flik/Del_03_MomentA/Artiklar/M35_Fsk_03A_02_framja.doc](#)
[x](#)

SOU 2020:67. *Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska*.
http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2020/11/SOU-2020_67_webb.pdf

Säljö, R. (2017) Den lärande människan. I U. P. Lundgren., R Säljö., & C. Liberg (Red.),
Lärande Skola Bildning-Grundbok för lärare (s. 203-263). Natur & Kultur.

Trost, J., & Hultåker, O. (2017). *Enkätboken* (femte uppl.). Studentlitteratur.

UNICEF Sverige. (1989). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Hämtad
från <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen>

Vetenskapsrådet (2017). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
https://books.google.se/books?hl=en&lr=&id=RxjjUefze_oC&oi=fnd&pg=PA1&ots=ojz_Xs5ap&sig=fAfv8kEPpaEb_5fFdaHMC0LmpVs&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Daidalos.

Vygotskij, L. (2001). *Tänkande och språk*. Daidalos.

World Medical Association. (2016). The Declaration of Helsinki. Hämtad 2022-05-17 från
<https://www.wma.net/what-we-do/medical-ethics/declaration-of-helsinki/>

Ødegaard, E. E. 2007. "What's up on the Teachers' Agenda? A Study of Didactic Projects and Cultural Values in Mealtime Conversations with Very Young Children." *International Journal of Early Childhood* 39 (2): 45–64. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1007/BF03178224>

Missivbrev

Hej!

Mitt namn är Anna Albinsson och jag studerar till förskollärare på Högskolan Väst i Trollhättan. Jag är i slutskedet av min utbildning och nu är det dags för mig att skriva mitt examensarbete på 15 hp. Syftet med studien är att belysa förskollärares erfarenheter av att använda måltiden som ett språkutvecklande lärandetillfälle i förskoleklassen.

För att kunna besvara syfte och frågeställningar ska intervjuer med två förskollärare från tre olika kommuner genomföras. Intervjun beräknas ta max 60 minuter och genomförs digitalt via zoom, datum och tid bokas i samråd med dig. Efter godkännande från dig som deltagare kommer intervjun att spelas in för att sedan transkribera intervjun ordagrant. Svara med vändande mail innan 22/4. Intervjuerna kommer att genomföras under v.17 - v.18. När du tackat ja genom vändande mail till intervjun och angivet förslag på tid och datum kommer jag att skicka en länk till zoom-mötet dagen innan. Samtyckesblanketten skrivs under och skannas eller fotograferas och skickas tillbaka till mig.

Vetenskapsrådets etiska riktlinjer följs och första kravet är att jag måste informera om studiens syfte. Det andra kravet är att jag måste få informantens medgivande till att delta i studien. Det innebär också att informanten när som helst kan välja att avsluta sin medverkan. Det tredje kravet är anonymitet, som innebär att ingen obehörig kommer att ta del av de insamlade uppgifterna. Fiktiva namn kommer användas för att ingen person eller plats ska pekats ut i studien. Det fjärde kravet är att det insamlade materialet endast kommer att användas till forskningsändamål. Insamlade data kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. Har ni ytterligare frågor eller funderingar är ni välkomna att kontakta mig via mail eller telefon.

Med vänlig hälsning

Student: Anna Albinsson

anna.albinsson@student.hv.se

07*****

Förskollärares erfarenheter av barns språkutveckling vid måltid i förskoleklassen.

Jag har blivit informerad om att deltagandet är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta medverkan.

Jag samtycker till att delta i studien och att den spelas in genom ljudinspelning -

(Kryssa i rutan för samtycke)

Plats och datum

Underskrift och namnförtydligande

Födelsedatum (INTE de fyra sista siffrorna)

Intervjuguide

Demografiska frågor:

Vilken pedagogisk utbildning har du?

Hur många år har du arbetat som förskollärare?

Hur många år har du arbetat i förskoleklass?

- Vad är språkutvecklande vid måltid i förskoleklassen?
- Kan du beskriva hur måltidsrutinerna fungerar?
 - Vilka har ni provat?
 - Vad föredrar du?
- Vilka rutiner ser du som språkutvecklande under måltiden?
- Vilka möjligheter till lärande ser du under måltiden?
 - Vad behöver barnen öva sig på under måltiden?

- Hur kan språkutvecklingen under måltiden påverkas med en strategi?
- Vilka strategier använder du för att främja språkutvecklingen?
- Hur ser strategierna ut för de flerspråkiga barnen?
- Hur kan språkutvecklingen påverkas genom det spontana samtalet under måltiden?
- På vilket sätt har bordsplaceringen inverkan på språkstimulansen under måltiden?

- Vad anser du är viktigast i arbetet med barns språkutveckling?
- Hur skulle du vilja arbeta för att öka språkutvecklingen?
- Hur skulle du vilja arbeta för att främja de flerspråkiga barnens utveckling?
- Vilka andra moment än måltid skulle du vilja arbeta mer med för att främja språkutvecklingen?
- Avslutningsvis är det något mer du skulle vilja berätta som vi inte pratat om?

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
www.hv.se